

Egyetem Öntészeti Intézetével ismerkedhettek meg. A projekt alapvető célja az volt, hogy növelje és bővítsa az észak-magyarországi régióban képzett és itt elhelyezkedni kívánó műszaki szakemberek szakmai és általános tudásalapját, valamint megkönnyítse számukra a régió iparában, illetve felsőoktatásában, kutatóhelyein való tartós elhelyezkedést és az EU-kompatibilis szakmai és tudományos ismeretek alkalmazását.

A németországi tanulmányúton hárman vettünk részt, mégpedig *Szombatfalvy Anna* 3. évfolyamos doktorandusz hallgató, *Tokár Monika* 1. évfolyamos MSc hallgató és *Tóth Márta* 3. évfolyamos BSc hallgató (1. kép). Szombatfalvy Anna az öntészeti Al-Si olvadékok zárványtartalmának olvadékezeléssel történő csökkentési lehetőségei témában kutatott, amely doktori témája is, Tokár Monika az alumínium nyomásos öntéssel kapcsolatosan szerzett hasznos ismereteket, míg Tóth Márta a közel eutektikus AlSi12 ötvözet forgó mágneses térben való kristályosodásának vizsgálatával foglalkozott. A Freibergben eltöltött idő alatt *Prof. Dr. Eigenfeld*, az Intézet igazgatója, *Prof. Dr. W. Tilch*, illetve két doktorandusz hallgató, *Tobias Schubert* és *Thomas Hentrich* voltak segítségünkre. Az egyhónapos program az Öntészeti Intézet által 2009. október 29–30-án szervezett Ledebur-Kolloquium elnevezésű szakmai rendez-

vénnyel kezdődött. A rendezvényen lehetőségünk volt számos, a kutatási terüleinkhez kapcsolódó hasznos és érdekes előadást meghallgatni, természetesen német nyelven. A nyelvtanulás szempontjából nagyon fontosnak tartottuk, hogy német nyelvtanfolyamon is részt vegyünk, ezért heti két alkalommal a német nyelv rejtelmivel ismerkedtünk. Az egy hónap alatt módunk volt részletesebben is megismerkedni az egyetemmel és magával az intézettel. Betekintést nyertünk abba, hogyan is dolgoznak, milyen kutatásokat végeznek együttes munkával nap mint nap a hallgatók és az oktatók a nagyon jól felszerelt műhelysarnokban. Volt szerencsénk részletes beszámólót kapni Európa egyik legmodernebb öntészeti homoklaborjáról, ami nagyban segíti az ottani hallgatókat is munkájukban. Nagyon sok szóbeli és írásbeli szakmai információt kaptunk kutatási témáinkhoz kapcsolódóan, amelyeket a jövőben minden bizonynyal eredményesen tudunk majd felhasználni. Mártának lehetősége volt megismerkedni az ottani kutatócsoport által használt mágneses keverőberendezéssel, valamint kutatásaik eredményeivel. Az ott található gép maximális teljesítménye ugyan kisebb, mint a miskolcié (mindössze 50 mT), de ezzel a berendezéssel is jelentős kutatásokat folytattak és terveznek a jövőben is folytatni.

A velünk foglalkozó doktorandu-

szokkal, akik hozzánk hasonlóan kokilla-ill. nyomásos öntéssel foglalkoznak, a kutatómunka sok érdekes kérdésével vitattuk meg, amelyek hasznosak és építő jellegűek voltak számunkra.

A tanulmányút alatt lehetőségünk nyílt arra, hogy Chemnitzben a Flender Guss vasöntödében, Annabergben a Handtmann nyomásos öntödében üzemlátogatáson vegyünk részt. Ezen a két üzemen keresztül némi betekintést nyertünk a Németországban alkalmazott öntészeti technológiákba és az ott folyó termelésbe. Mindkét helyen segítőkészen fogadtak bennünket és lelkesen beszéltek az ott folyó munkákról. Habár a válság őket is elérte valamilyen szinten, de bizakodóak, mert folyamatosan javul a helyzetük.

Természetesen nem csak szakmai jellegű programokat szerveztek számunkra. Szabadidőnkben megnézhattuk a csodás augustusburgi kastélyt, illetve elvegyülhettünk Chemnitz és Drezda belvárosának forgatagában. A Freibergben eltöltött négy hét alatt megismerkedtünk egy barátságos német kisváros kultúrájával és lehetőségeivel. Nagyon jól éreztük magunkat mindvégig, és elmondhatjuk, hogy nagyon hasznos és eredményes volt a nemzetközi tapasztalatszerzés úgy szakmailag, mint a kapcsolatépítés szempontjából.

 Szombatfalvy Anna – Tokár Monika – Tóth Márta

■ MÚZEUMI HÍREK

In memoriam Kiszely Gyula*

„Ámde könnyelműen ne ítéljen senki. Külön világ honol a gyárkapun belül a kemencék tövén hol levesként forr a vas az emberekről veríték szakad és gyűrött ingükön a sókéreg kiül.”
(*N. Lakatos Zoltán: Emlékmű Özdnak*)

Az 1980-as éveket írtuk, Romániában többnyire a „se ki, se be” állapot uralkodott, már ami a tudományos kutatók szabad utazgatását illeti. Persze mindez szép rejtett módon történt. A levéltárak azért nyitva tartottak, akárcsak a múzeumok, de csak azt tekinthette meg bárki, amit „kikészítettek” számára. Így volt ez a marosvásárhelyi Bolyai Múzeumban is, aminek igen nagy volt nyaranta a látogatottsága. A tárlatvezető néhány mondat után a kedves lá-

togetóra bízta a tárlat megtekintését.

Jómagam ebben az időben éppen a disszertációmát írtam Bolyai Farkas kemenceszerkezeteiről, és szinte minden időmet a múzeum fölötti Teleki–Bolyai könyvtár olvasótermében töltöttem.

Egy napon magyarországi csoport érkezett a múzeumba, egy műszaki intézet munkatársai. Kérdéseket tettek fel a tárlatvezetőnek az ott található Bolyai-kemencékkel kapcsolatosan (1. kép). A kérdések annyira szakmainak tűntek, hogy a bölcsész szakos tárlatvezető nem tudott megbirkózni vele, ezért igen nagy kockázatot vállalva azzal, hogy egy olvasót hív segítségül, értem küldött az olvasóterembe. Én pedig hosszabb ideig válaszoltam a vendégek kérdéseire. A szokatlan tárlatve-

zetés után az egyik turista házaspár azt kérdezte, hogy tudnának-e nekem valamilyen segíteni a kutatásaimban? Én elmondtam, hogy számomra az egyik legizgalmasabb kérdés az, hogy a Bolyai-féle kemencék (többszintes, hosszú füstjártú öntöttvas kályhák), amiket többnyire Vajdahunyadon vagy Ruszkcán sorozatban öntöttek az 1840-es évektől kezdődően, vajon milyen körben terjedtek el Erdélyen túl. Sajnos nem áll módomban ezeknek az adatoknak utánajárni, mert külföldre csak korlátozott mértékben utazhatunk, többnyire váltópénz nélkül. Levezést sem igen folytathatunk, mert a levelek gyakran elvesznek, azok is, amiket küldünk, de még inkább azok, amiket kapunk. Ily módon kapcsolatba sem tudok kerülni sem intézmény-

■ 1. kép. A Bolyai-émlékszoba, jobbra a Bolyai-kemence

nyel, sem magánszeméllyel például Magyarországon, akik kályhák foglalkoznak. A kedves házaspár megígérte, hogy hazautaznak és keresnek valakit, aki segítségre lesz.

Egy nap a postás – láss csodát – egy nagy borítéknyi fénymásolt anyagot hozott, amit egy számomra ismeretlen férfi – *Kiszely Gyula* – küldött az Öntödei Múzeumból. Volt abban minden! Hajdani munkácsi öntödei terméklistán, egész sor szakcikk fénymásolata, és nem utolsósorban az Öntödei Múzeum kiállított darabjairól készült fotók, melyek között felfedeztem egy Bolyai-féle Dániel-kályhát. Azért Dániel, mert Bolyai a saját kemencéit a bibliai Dániel prófétáról nevezte el. Ezután több levelet váltottunk, további küldemények érkeztek a címemre, majd érkezett egy meghívólevél egy hónapi kutatómunkára Budapestre. Így kaphattam meg azon a nyáron az útlevelet.

Egy csodálatos nyári délelőtt érkeztem meg a Nyugati pályaudvarra. A sínek elején várt a két drága ember, Kiszely Gyula, az Országos Műszaki Múzeum főmunkatársa és *Tatár Sándor*, az Öntödei Múzeum igazgatója. Fiatalos külsőm láttán nem akarták elhinni, hogy ilyen „férfias”, nyugdíjasoknak való kutatási területtel foglalkozom, mint az öntöttvas kályhák. Még ott a pályaudvaron becsúszttak a táskámba egy akkora összeget – zsebpénzt –, ami akkor egy havi fizetésemnek felelt meg. Ettől zokogni kezdtem, nem akartam elfogadni, de ez csak a kezdet volt. Onnan a Csepelen lévő Kossuth szállóba vittek, ahol két hetet, majd egy IBUSZ-lakásban újabb két hetet tölthettem. Ellátásomról és utaztatásomról is gondoskodtak. Ennyi idő távlatából is meszerűnek tűnik minden.

Egyik héten egy olyan szakmai kirándulást szerveztek, melynek során végigjártuk a magyar öntésettörténet kiemelt helyszíneit, találkozhattam neves kutatókkal, *Vas-tag Gáborral*, *Mikus Erzsébettel*, Hámorban *Nyírsnyánszky Tiborral* és másokkal, akiktől elnézést kérek, ha már nem emlékszem a

nevükre. Én, mint Alice Csodaországban, vártam, hogy felébredjek.

Gyula bácsi – ahogy mindenki szólította – még érkezésem előtt megkereste a magyarországi neves Bolyai-kutatókat, s megszervezte, hogy találkozhassam velük. Megismerhettem *Vekerdi Lászlót*, aki végtelenül szolgálatkész konzultánsam mind a

mai napig, ha Bolyairól van szó. Folyamatosan lelkesít, és gyakran kapok tőle újabb kutatási ötleteket. De találkoztam *Sarlóska Ernővel*, *Szénássy Barnával*, *Nagy Ferencsel*, *Nagy Dénessel*, *Cserey Évával*, akik a 80-as években már meghatározó személyiségei voltak a Bolyai- vagy éppen a kemencekutatásnak. Így ismertem meg az azóta is egyik legfontosabb munkatársamat, barátomat, *Gazda István* tudománytörténészt. Neki köszönhetem, hogy 2002-ben az Akadémiai Kiadó megjelentette közel 25 éves kutatómunkám eredményét. Az Egy halhatatlan erdélyi tudós – Bolyai Farkas című tanulmánykötet 2003-ban elnyerte a kiadó nívódíját.

Egy kora délutánra meghívót kaptam az Öntödei Múzeumba egy „munkamegbeszélésre”. Én nem is figyeltem a dátumra, éppen Anna napja volt, július 26-a. És ahogy ma az amerikai filmekben látni, amikor beléptem az ajtón, elém tárult egy ünneplő társaság. Ünnepelesen tiszteletbeli öntésszé avattak, s ajándékok sokasága várt. Ma is kézikönyvként használom például *Pusztai László*: Magyar öntöttvasművésesség c. hihetetlenül műves munkáját. (A könyvtárnyi szakkönyv, amit akkor kaptam, a román határátkelések nem kis gondot okozott.)

Részem volt csodálatos élményekben, mint például a Rozsnyói Bányászati Múzeum budapesti vendéghiállításának megnyitója az Öntödei Múzeumban. Ehhez egy kedves-szomorú történet kapcsolódik. Kiszely Gyula bácsi szinte ünnepelesen gesztussal hozzám vezet a rozsnyói múzeum igazgatóját, és ezeket mondja neki: „Ismerd meg egy kedves erdélyi barátnőnket, Annát.” Mire ő: „Annácska, jaj, de örvendek, maga az első erdélyi ember, akivel életemben találkozom! *Labanc Istvánnak* hívnak, de kuruc vagyok.” Erre szinte sírva azt válaszoltam: „Maga is az első felvidéki magyar ember, akivel életemben találkozom. *Oláh Anna* vagyok, de székely vagyok.” Az 1980-as évek közepét írtuk. Egy ilyen történet a mai fiatalok számára szinte hihetetlen.

Ma – immáron 20 éve – budapesti lakos vagyok. Tiszteletbeli öntész, barátja, ismerőse sok-sok magángyűjtőnek. Jó barátom az a *Bardi János* is, akinek Hajdúsámszonban látható öntöttvas kályhagyűjteménye, benne egy szép emeletes, Bolyai-féle kályha (2. kép), világhírűvé tette szülőfaluját. Végezetül álljon itt egy idézet Bolyai Farkastól, amit akár Kiszely Gyuláról is írhatott volna: „Kit-kit odatenni, ahol az ő a maximuma mind magára, mind pedig az egészre nézve a leginkább kijön.” Kiszely Gyulát a sors, az élet vagy a Teremtő a legjobb helyre tette. Az ő életének szinte minden perce az egész, a közösséget, a jó ügyet szolgálta.

Talán egy kicsit az ő támogatása is benne van abban, hogy avatott Bolyai-kutató válhasson belőlem, hogy elnyerhessem a magyar UNESCO Bizottság bizalmát, és felkérjenek Bolyai János: Appendix c. munkájának jelölésére az UNESCO Memory of the World (Világemlékezet) listára. Az Öntödei Múzeummal kötött 25 éves barátságom évfordulóján, 2009 tavaszán az UNESCO elfogadta a jelölést, és az összmagyarság számára szinte felbecsülhetetlen elismerést nyert a Bolyai mű ott, ahol előtte mindössze három magyar szellemi termék kaphatott helyet.

✍ **Oláh Anna**

*Az Öntészeti szakosztály Öntésettörténeti és múzeumi szakcsoportjának 2009. októberi ülésén elhangzott visszaemlékezés szerkesztett változata, ahol az Öntödei Múzeum megnyitásának 40. évfordulója alkalmából a múzeumalapító Kiszely Gyula (1911-1997) munkásságára emlékeztek.

■ 2. kép. Emeletes hazukályha Bardi János gyűjteményéből